

Jerzy Starnawski

Marginalia Słowackiego w 1 i 2 tomie "Poezycji"

Pamiętnik Literacki : czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce
literatury polskiej 46/2, 573-575

1955

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

JERZY STARNAWSKI

MARGINALIA SŁOWACKIEGO W I I W 2 TOMIE „POEZYJ“

Ogłosiłem niedawno¹ dziesięć drobiazgów Słowackiego pominiętych dotychczas we wszystkich zbiorowych edycjach *Dzieł* poety. Do drobiazgów tych przybył jeszcze jeden: marginalia czynione własną ręką poety na egzemplarzu zawierającym oprawne w jeden wolumen dwa paryskie tomiki *Poezycji* Słowackiego z roku 1832. Egzemplarz ten znajduje się obecnie w Bibliotece Muzeum Mickiewicza i Słowackiego w Warszawie (nr inwentarza 1120). O proveniencji egzemplarza można powiedzieć tylko tyle, że do Muzeum zawitał jako dar nieodżałowanego dyrektora, Aleksandra Semkowicza. Jakie przechodził koleje na drodze od Słowackiego do Semkowicza, tego z całą pewnością odtworzyć się nie da.

Na marginesie — obok tytułów — oznaczał Słowacki daty powstania utworów. Najdokładniej opracował pod tym względem *Żmiję*, poemat, który aż do ostatnich lat życia bardzo cenił. W *Żmii* numerował poeta co setny wiersz, niekiedy także wiersze rozpoczynające nową partię pod względem wersyfikacyjnym. W utworze tym oznaczył też dokładnie datę powstania poszczególnych pieśni, czego nie czynił przy innych dziełach. Marginalia owe winny w przyszłym wydaniu *Dzieł* Słowackiego zająć miejsce obok Gloss na marginesie egzemplarza *Biblii* oraz Uwag na marginesie egzemplarza broszury Władysława Gołombiowskiego.

Oto tekst owych marginaliów. W tomiku 1 na karcie tytułowej obok wyrazów *Powieści poetyczne* dopisał Słowacki:

Wydane d. 14 kwietnia

1832 r.

lat — 22

Juliusz Słowacki

---

¹ J. Starnawski, *O rozproszonych drobiazgach Słowackiego i nieistniejącej broszurze*. Pamiętnik Literacki, XLV, 1954, z. 2.

A oto dopiski przy innych utworach tego tomiku:

<i>Żmija</i> , pieśń I, s. 3	— „Warszawa 1831 r. Luty 21“;
„ „ II, s. 17	— „Drezno 1831 r. Lipiec“;
„ „ III, s. 40	— „Paryż 1831 r. Wrzesień“;
„ „ IV, s. 60	— „Paryż 1831 r. Wrzesień“;
„ „ V, s. 74	— „Paryż 1831 r. Paździer.“;
„ „ VI, s. 89	— „Paryż 1831 r. Paździer.“;
<i>Jan Bielecki</i> , s. 105	— „Warszawa 1830 r. Lipiec 20“;
<i>Hugo</i> , s. 141	— „Warszawa 1829 r. Sierpień 19 lat“;
<i>Do M. Rola Skibickiego</i> , s. 161	— „Paryż 1832 r. Luty“;
<i>Mnich</i> , s. 169	— „Warszawa 1830 r. Luty 21“;
<i>Arab</i> , s. 193	— „Warszawa 1830 r. Listopad 21“.

W tomiku 2 znajdują się następujące dopiski:

<i>Mindowe</i> , s. 1	— „Warszawa 1829 r. Listopada“;
<i>Maria Stuart</i> , s. 115	— „Warszawa 1830 r. od 17 Września do 18 Października 20 lat“.

Zabawna jest pasja poety do określania swego wieku przy pisaniu każdego utworu. Słowacki podaje na ogół lata ukończone, stąd: 14 kwietnia 1832 liczy sobie „lat 22“, gdy naprawdę miał wówczas 22 i 8 miesięcy; w lipcu 1830 — „lat 20“, naprawdę — 20 i 11 miesięcy; w sierpniu 1829 podaje „lat 19“, a przecież tylko paru dni brakowało mu do lat 20. Dwukrotnie Słowacki się omylił: przy *Mnichu* policzył sobie w lutym 1830 — lat 21, gdy jeszcze 18 października tego roku rachował — tym razem zupełnie już niesłusznie — „20 lat“.

Zacytowane marginalia potwierdzają całkowicie — znaną w naszej nauce od monografii Małeckiego a przyjętą przez Biegeleisena, później przez Kleinera — kolejność juveniliów poety: *Hugo*, *Mindowe*, *Mnich*, *Jan Bielecki*, *Maria Stuart*, *Arab*, *Żmija*. Bo też kolejność utworów ustalił Małecki na podstawie takich właśnie lub nawet tych samych marginaliów Słowackiego. Czytamy w jego monografii: „Miałem przed sobą podręczny Słowackiego egzemplarz obu tomów...“² Daty dokładne, podane przez Małeckiego, zgodne są z istniejącymi na egzemplarzu w Muzeum Mickiewicza. Z jedną tylko różnicą: pieśń IV *Żmii* miała według tego egzemplarza powstać w październiku 1831, o pieśniach V i VI brak wzmianek w wyliczeniu Małeckiego. Wobec tego, że Słowacki przy pieśni III i IV *Żmii* napisał: „Wrzesień“, a przy pieśni V i VI: „Paździer[nik]“ — można przypuścić, iż Małecki — nie stawiając sobie za cel dosłownego przepisania no-

² A. Małecki, *Juliusz Słowacki, jego życie i dzieła w stosunku do współczesnej epoki*. Wyd. 3. T. 1. Lwów 1901, s. 113—114.

tatek poety, a tylko omawiając je — popełnił uproszczenie, a przez to deformację, i zamiast „Trzecia i czwarta w Paryżu, w wrześniu. Piąta i szósta tamże w październiku“ — napisał: „Trzecia w Paryżu w wrześniu. Czwarta tamże w październiku“. Odpowiadałoby to prawdzie, gdyby wyraz „pieśń“ zastąpiony był przez „część“ lub „partia“ utworu. Wtedy usprawiedliwione byłoby pominięcie informacji o pieśni V i VI.

Gdyby to przypuszczenie uznać za pewne lub przynajmniej prawdopodobne, wypadałoby stwierdzić, że egzemplarz w Muzeum Mickiewicza jest tym samym, który wykorzystał Małecki. Ale istniał także drugi egzemplarz (a może trzeci), stanowczo już od opisywanego (lub opisywanych) różny. Informacje o nim ogłosił Maurycy Stankiewicz w roku 1890³. Był to egzemplarz dedykowany Michałowi Skibickiemu, ale tekstu dedykacji Stankiewicz nie podał. Podał za to w swoim artykule daty powstania utworów ułożone w porządku chronologicznym, odbiegające nieco od tych, jakie zapisał Słowacki na egzemplarzu w Muzeum Mickiewicza, choć nie zmieniające kolejności przyjętej. Są one następujące:

<i>Hugo</i>	— „Warszawa 1829 sierpień“;
<i>Mindowe</i>	— „Warszawa 1829 wrzesień“;
<i>Mnich</i>	— „Warszawa 1830 luty“;
<i>Jan Bielecki</i>	— „Warszawa 1830 lipiec“;
<i>Maria Stuart</i>	— „Warszawa, od 17 września do 18 października 1830“;
<i>Arab</i>	— „Warszawa 1830 listopad“;
<i>Zmija, pieśń I</i>	— „Warszawa 1831 styczeń“;
„ „ II	— „Drezno 1831 lipiec“;
„ „ III i IV	— „Paryż 1831 październik“;
„ „ V i VI	— „Paryż 1831 listopad“;
<i>Do Michała Rola-Skibickiego</i>	— „Paryż 1832 luty“.

W przyszłym wydaniu *Dzieł Słowackiego* odpowiednie miejsce dla ogłoszonych przez Stankiewicza marginaliów widzę wśród najważniejszych odmian tekstu.

³ Przewodnik Bibliograficzny, I V 1890, s. 93.